

11. Report (Group of High Level National Regulatory Experts (HLG-BR) Meeting of 22 October 2013). Directorate C. – Smart regulation.
12. Decree of the President of Ukraine, July, 23, 2014, № 614.
«On the implementation of a uniform state policy reforms in Ukraine»
13. Law of Ukraine dated September, 11, 2003, № 1160-IY «On State Regulatory Policy in Economic Activity.»
Webportal EU: www.ec.europa.eu/smart-regulation/impact/

Рецензент: Розпутенко І.В., д.держ.упр., професор

УДК 351

Юрченко В.І.,

к.держ.упр.,

ст. викладач кафедри економічної теорії

та підприємництва,

Запорізький національний технічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В НАПРЯМКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто чинники зниження доходів сільськогосподарських підприємств. Визначено основні цілі та напрями державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств. Досліджено позитивні результати доповнення державного регулювання непрямыми інструментами регулювання рівня прибутковості сільгоспвиробників. Запропоновано інструменти державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: дохід, сільське господарство, державне регулювання, прибутковість, сільськогосподарське підприємство.

Юрченко В.І.,

к.гос.упр.,

ст. преподаватель кафедры экономической теории

и предпринимательства,

Запорожский национальный технический университет

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В НАПРАВЛЕНИИ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РОСТА ДОХОДНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Рассмотрены факторы снижения доходов сельскохозяйственных предприятий. Определены основные цели и направления государственного регулирования сельского хозяйства в направлении обеспечения роста уровня доходности сельскохозяйственных предприятий. Исследованы положительные результаты дополнения государственного регулирования косвенными инструментами регулирования уровня доходности сельхозпроизводителей. Предложены инструменты государственного регулирования сельского хозяйства в направлении обеспечения роста уровня доходности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: доход, сельское хозяйство, государственное регулирование, доходность, сельскохозяйственное предприятие.

Iurchenko V.I.,

candidate of State administration Sciences,
Zaporizhzhya national technical university

GOVERNMENT CONTROL OF AGRICULTURE IN THE DIRECTION OF PROVIDING OF PROFITABILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Annotation. The factors of decline of agricultural enterprises' profits are considered. Primary purposes and directions of government control of agriculture are certain in the direction of providing of height of agricultural enterprises' profitability. The positive results of addition of government control the indirect instruments of adjusting of agricultural enterprises' profitability are investigational. The instruments of government control of agriculture are offered in the direction of providing of height of agricultural enterprises' profitability.

Keywords: profit, agriculture, government control, profitability, agricultural enterprises.

Вступ. Сьогодні в сільському господарстві практично не сформована система, що ґрунтується на взаємодії державних, загальногосподарських і внутрішньогосподарських принципів та інструментів регулювання, забезпечує антикризовий характер управління. В результаті сільське господарство втратило стабільну основу функціонування, оскільки держава фактично перестала регулювати параметри товарообміну між сільським господарством та іншими галузями і практично припинила здійснювати ефективну фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Таким чином, перехід сільського господарства до нових умов функціонування привів до загострення наявних проблем і викликав ряд нових негативних явищ.

Держава в умовах сучасного ринкового господарства повинна виконувати важливі функції стимулювання зростання сільськогосподарського виробництва і соціального захисту населення, підвищення якості життя. Пріоритетна роль державного регулювання сільського господарства ні в якому разі не знижує значення ринкового саморегулювання. Тому, механізми державного впливу мають орієнтуватися на підтримку приватних ініціатив, спрямованих на освоєння нових технологій, що стимулюють інноваційну активність на селі.

Постановка завдання. Останніми роками найбільш значними проблемами у бюджетному фінансуванні сільськогосподарських підприємств в Україні є зменшення обсягів фінансування відносно обсягів виробленої продукції; суттєве зменшення фінансування заходів прямої підтримки та затверджених програм; невиконання планових показників; постійні зміни назв та структури бюджетних програм, припинення дії окремих програм; неефективність використання бюджетних коштів.

В роботі ставиться завдання визначити інструменти державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Результати. Особливості українського споживчого ринку безпосередньо впливають на проблему зниження доходів сільськогосподарських організацій,

стримуючи зростання цін на сільгосппродукцію. Фінансові ресурси, вилучені з сільського господарства, акумулюються більшою мірою не в державному бюджеті, а в окремих компаніях монополістах і у власників засобів виробництва. Таким чином, державний бюджет не в змозі збирати і перерозподіляти фінансові кошти і направляти їх в сільське господарство.

Соціальні проблеми села виражаються в низькому рівні оплати праці, у безробітті, зниженні кваліфікації працівників сільського господарства, скороченні чисельності сільського населення. Більшість працівників сільського господарства формально мають роботу, але вона не забезпечує їм суспільно прийнятний обсяг доходів. Внаслідок цього економічна активність працездатного населення на селі знижується, а доля неактивного населення зростає. Вирішення соціально-економічних проблем в сільському господарстві неможливе без здійснення грамотної кадрової політики на державному рівні.

В українській економіці не лише не забезпечується пріоритет сільського господарства як галузі відповідно до основних напрямів аграрної політики, але і триває переливання фінансових ресурсів з сільського господарства в інші галузі економіки. На наш погляд, ці процеси підтверджують об'єктивну доцільність доповнення існуючої системи державного регулювання сільського господарства інструментами, спрямованими на забезпечення зростання прибутковості сільськогосподарських товаровиробників.

Сьогодні існуючі чинники зниження доходів сільськогосподарських підприємств можна розподілити на декілька груп:

- природно-кліматичні: залежність аграрного сектору від природних умов і погодних явищ; відносно низький біокліматичний потенціал багатьох сільськогосподарських територій;

- економічні: недостатня державна підтримка сільського господарства, значне податкове навантаження, відсутність кредитування за прийнятною відсотковою ставкою, недостатнє освоєння інноваційних досягнень, низький рівень заробітної плати;

- соціальні: дефіцит працездатних кадрів, низький освітній і професійно-кваліфікаційний рівень працездатного населення; відсутність соціальної інфраструктури;

- технічні: значний знос виробничих та інших основних фондів; низький рівень механізації виробничих процесів; відсутність інженерної і виробничої інфраструктури;

- організаційні: сезонність сільськогосподарських робіт; низький, рівень інтеграції і кооперації; неефективне управління господарствами; неналагоджена система збуту сільгосппродукції [1, с. 90].

Проте більшість перерахованих проблем значною мірою згладжуються при забезпеченні еквівалентних умов обміну продукцією в національній економіці. Паритет цін в сільському господарстві є таким співвідношенням цін на сільськогосподарську продукцію і продукцію інших галузей, споживану сільським господарством, при якому купівельна спроможність

сільгоспвиробників відносно цих засобів виробництва і послуг зберігається на рівні, що склався у базовому умовно-паритетному періоді.

Отже, в нерегульованих ринкових умовах господарювання при монополізації певних сфер економіки неможливе рівномірне зростання цін і доходів в різних галузях. Явище диспаритету після лібералізації цін розвивалося в українській економіці за двома напрямками: всередині і поза сільським господарством.

Диспаритет цін всередині сільського господарства виникає в процесі проходження продукцією стадій виробництва, переробки і реалізації. У більшості випадків підприємства, що здійснюють переробку продукції сільського господарства, використовують своє монопольне положення з метою заниження закупівельних і завищення відпускних цін. Такий розподіл складається не в інтересах кінцевого споживача і сільськогосподарського підприємства, яке несе основні витрати праці при виробництві продукції.

Зміна паритету обміну всередині сільського господарства проявилася в скороченні долі виручки від реалізації аграрної продукції, що привело до перерозподілу фінансових ресурсів з аграрного сектору в торгівлю.

Диспаритет цін поза сільським господарством складається в результаті істотних розбіжностей в динаміці цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, тобто техніку, добрива, послуги промисловості і так далі. Індекс паритету характеризує приблизно чотирикратне відставання зростання цін на сільськогосподарську продукцію по відношенню до зростання цін на ресурси для цієї галузі [2, с. 116].

Диспаритету цін і зниженню прибутковості сільгоспвиробників також сприяли особливості вітчизняного продовольчого ринку, що склалися в 90-і роки, а саме: значне скорочення фізичного обсягу вітчизняного споживчого ринку через зменшення реальних доходів населення; глибока міжрегіональна диференціація грошових доходів населення; значна соціальна диференціація населення; значне збільшення обсягу імпорту продовольчих товарів; державні постачання продовольства за демпінговими цінами захищають внутрішні ринки США і Західної Європи від надлишку продукції і сприяють встановленню цін, що забезпечують ефективне виробництво сільгосппродукції в країнах-експортерах.

Основними цілями державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств є: підвищення конкурентоспроможності сільгоспвиробників; підтримка товарного виробництва; гарантування забезпечення науково обґрунтованої рентабельності виробництва продукції сільського господарства.

Державне регулювання повинне враховувати поточний стан і наявні соціально-економічні проблеми сільського господарства, необхідність компенсації фінансових втрат цій галузі за період реформування економіки, а також забезпечувати стабільну основу для подальшого прогресивного розвитку сільськогосподарських організацій.

Система державного регулювання сільського господарства традиційно повинна включати наукову і кадрову підтримку, яка дозволить поліпшити професійно-кваліфікаційний склад працівників сільськогосподарських організацій, розробити і впровадити в сільськогосподарське виробництво технічні та економічні інновації.

Для ефективного державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств мають бути розроблені дієві механізми виконання бюджетних програм, які б забезпечили найефективніший розподіл бюджетних коштів та найшвидше їх надходження до сільськогосподарських виробників. Виконання поставлених цілей має стабілізувати фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, а в майбутньому досягти стабільного росту виробництва продукції сільського господарства.

Правову підтримку діяльності сільськогосподарських товаровиробників слід направляти на вдосконалення нормативної бази функціонування цієї галузі, прийняття необхідних законодавчих актів. Економічне регулювання повинне зважати на специфіку економічного стану вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, особливості відносин сільського господарства з іншими галузями, тривалість і глибину кризи села.

Отже, в якості елементів подібного державного регулювання доцільно використати заходи зі вдосконалення збуту сільськогосподарської продукції, у тому числі для потреб держави, заходи з підтримки інтеграційних процесів в сільському господарстві, заходи, спрямовані на відновлення технічної бази сільського господарства і впорядкування економічних взаємовідносин між сільським господарством та іншими галузями як усередині, так і поза агропромисловим комплексом. Ці напрями підтримки державою сільського господарства або вже реалізуються на практиці в тому або іншому ступені, або активно обговорюються і обґрунтовуються в наукових роботах і публікаціях вітчизняних економістів.

Проте недостатньо уваги і на практиці, і в економічних дослідженнях приділяється взаємозв'язку прибутковості сільськогосподарських організацій, стану продовольчого ринку і платоспроможного попиту населення на продукти харчування. Ефективність аграрної політики економічно розвинених країн багато в чому забезпечується завдяки набагато значнішим платіжним можливостям їх населення в порівнянні з аналогічним показником більшості громадян України.

Для отримання довготривалих і стійких позитивних результатів державного регулювання сільського господарства, слід доповнити його напрямом з підвищення прибутковості сільськогосподарських організацій через вплив на продовольчий ринок і платоспроможність населення відносно продуктів харчування.

В цьому випадку можна буде говорити про двосторонній підхід до регулювання діяльності сільськогосподарських товаровиробників і поліпшення

як умов виробництва сільгосппродукції, так і її реалізації. Іншими словами, йдеться про використання не лише прямих, але і непрямих методів регулювання, ринкових стимулів, що враховують вплив на прибутковість сільськогосподарських організацій.

Існуючі форми і методи державного регулювання не повною мірою враховують умови функціонування сільськогосподарських організацій. Низький рівень прибутковості сільськогосподарських товаровиробників носить об'єктивний характер, обумовлений високою мірою монополізації контрагентів організацій сільського господарства і низькою платоспроможністю населення країни. Внаслідок цього для підвищення рівня прибутковості сільськогосподарських організацій потрібне додаткове регулювання умов реалізації сільгосппродукції із застосуванням непрямих методів, що впливають на продовольчий ринок [3, с. 122].

Обсяг амортизаційних відрахувань не дозволяє сільськогосподарським організаціям відновлювати технічну основу виробництва. Таким чином, високий рівень зносу основних фондів сільськогосподарських організацій і скорочення кількості техніки призводять до ще більшого зниження доходів. Це свідчить про необхідність формування фондів, відновлення технічної бази, які спрямовуватимуться на поліпшення стану основних фондів сільськогосподарських товаровиробників.

При проведенні державного сприяння збільшення рівня прибутковості сільськогосподарських організацій доцільно врахувати ці параметри діяльності сільськогосподарських підприємств і скорегувати їх на величину, що забезпечує, принаймні, середній по економіці рівень доходів для працівників сільськогосподарських організацій і відновлення основних фондів.

Існуючі методи державного регулювання сільського господарства слід доповнити непрямими інструментами регулювання прибутковості сільськогосподарських організацій. Через ширше використання державою податкового і дотаційного механізму, рівень диференціації доходів громадян може бути знижений, що дозволить підвищити платоспроможність населення на продовольчому ринку і забезпечить зростання рівня прибутковості сільськогосподарських товаровиробників і поліпшення стану в технічному, економічному і трудовому аспектах.

На нашу думку, необхідно запропонувати наступні напрями державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств:

1. Підвищення прибутковості вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників неможливе без здійснення державного регулювання. При проведенні державного регулювання слід враховувати величину дефіциту фінансових ресурсів сільськогосподарських організацій, який доцільно визначати як різницю між економічно обґрунтованим обсягом доходів і величиною фактично отриманої виручки від реалізації сільськогосподарської продукції.

2. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва слід проводити паралельно з регулюванням умов реалізації сільськогосподарської продукції на продовольчому ринку, враховуючи платоспроможний попит населення на продукти харчування.

3. З метою підвищення витрат малозабезпечених категорій населення на продовольство державою можуть на ширшій основі використовуватися податковий і дотаційний механізми. Це дозволить знизити рівень диференціації доходів громадян, призведе до підвищення платіжних можливостей більшої частини населення країни відносно придбання продуктів харчування і більше рівномірного розподілу споживчого надлишку на продовольчому ринку, а також до поліпшення фінансово-економічного стану сільськогосподарських організацій.

Результати проведеного дослідження дозволяють обґрунтувати необхідність державного регулювання, спрямованого на підвищення прибутковості сільськогосподарських організацій за допомогою непрямих інструментів впливу на умови реалізації сільгосппродукції на продовольчому ринку.

Соціально-економічні показники розвитку України на сучасному, етапі відображають наявність і подальше наростання диспропорцій як в економіці, так і в соціальній сфері, що виражається в зниженні доходів сільськогосподарських організацій і паралельному скороченні витрат значної частини населення. Для вирішення цих проблем можуть бути використані фінансові ресурси з різних джерел.

Приріст доходів населення відбувається в основному за рахунок найбільш забезпечених груп громадян, тоді як рівень життя основної маси населення країни постійно знижується. Звичайно, значення і вклад галузей економіки в загальний розвиток держави об'єктивно різні, що проявляється в різниці рівнів оплати праці. Проте цей розрив не має бути необґрунтованим, тим більше відносно сільгоспвиробників, без продукції яких неможливе не лише функціонування економіки, але і існування людського суспільства.

Проте, на наш погляд, значиміший резерв підвищення матеріального добробуту населення, який дозволить сільгосппідприємствам отримувати економічно обґрунтовані доходи від реалізації продукції, полягає у функціональному розподілі доходів, що склався в Україні.

На наш погляд, потрібним є державне регулювання прибутковості сільськогосподарських організацій із застосуванням непрямих методів, тобто за допомогою впливу на умови реалізації сільськогосподарської продукції на продовольчому ринку з урахуванням збільшення витрат громадян на продукти харчування. Доповнення державного регулювання непрямыми інструментами регулювання рівня прибутковості сільгоспвиробників дозволить отримати ряд позитивних результатів.

В першу чергу покращиться фінансовий стан і прибутковість сільськогосподарських товаровиробників за рахунок збільшення обсягів їх виручки від реалізації виготовленої продукції. Економічно обґрунтований і адекватний ринковим умовам, що склалися, приріст виручки

сільськогосподарських товаровиробників неможливий без проведення паралельних заходів держави з регулювання продовольчого ринку і величини витрат більшої частини населення на продукти харчування. При проведенні державного регулювання щодо доступності продуктів харчування для населення слід враховувати різницю в купівельній спроможності і потребі в її зміні у різних груп громадян.

Другим позитивним наслідком доповнення державного регулювання непрямыми інструментами підвищення рівня прибутковості сільськогосподарських організацій буде те, що зберігаються ринкові інструменти стимулювання сільськогосподарських товаровиробників на основі споживчих переваг населення виходячи з ціни і якості продуктів харчування. В цьому випадку не державні органи вирішують питання про виділення додаткових коштів тому або іншому сільськогосподарському підприємству, а споживачі шляхом придбання продовольчих товарів, що відповідають їх потребам за ціною і якістю.

Третім позитивним результатом від реалізації пропонованих, нами додаткових інструментів державного регулювання сільськогосподарських організацій буде прискорення процесу вступу фінансових ресурсів безпосередньо виробникові сільгосппродукції в порівнянні з централізованим бюджетним перерозподілом коштів та їх подальшим проходженням через усі рівні казначейської системи.

Четвертим позитивним наслідком реалізації інструментів регулювання рівня прибутковості сільськогосподарських організацій буде значне зниження впливу позаекономічних чинників на процес отримання фінансових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, тобто проблема корупції при вирішенні питання про фінансування сільгоспвиробників значною мірою зменшиться.

Крім того, державне регулювання підвищення рівня прибутковості сільськогосподарських організацій дозволить отримати результати, безпосередньо не пов'язані із станом сільського господарства, але в, цілому зміцнюючи економічний потенціал країни: підвищення якості харчування населення, зниження захворюваності і скорочення витрат, пов'язаних з медичним обслуговуванням громадян, зниження соціальної напруженості в суспільстві.

Проведення соціально орієнтованої економічної політики держави є найважливішою умовою конкурентоспроможності економіки, оскільки використання виключно ринкового механізму за відсутності соціальних орієнтирів не дозволяє здійснювати відтворення людського потенціалу і у результаті уповільнює економічний розвиток.

Підвищення рівня життя широких верств населення приведе до збільшення їх купівельних можливостей і зростання платоспроможного попиту на продукцію сільськогосподарських товаровиробників. Наслідком цього стане приплив фінансових ресурсів в сільськогосподарські організації, що дозволить їм здійснювати рентабельну діяльність, окупаючи свої витрати і отримуючи прибуток, дасть можливість перейти до розширеного відтворення.

Таким чином, максимальні результати державне регулювання діяльності сільськогосподарських організацій матиме тільки у тому випадку, якщо воно поєднує заходи двосторонньої спрямованості: підтримку функціонування сільськогосподарських товаровиробників і регулювання умов реалізації сільськогосподарської продукції за допомогою впливу на продовольчий ринок і платоспроможний попит населення відносно продуктів харчування.

Висновки. Отже, встановлено, що сьогодні існує недостатній рівень використання державою інструментів перерозподілу фінансових ресурсів між соціальними групами населення. Тому, для розвитку державного регулювання сільського господарства в напрямку забезпечення зростання рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств ми пропонуємо використовувати наступні інструменти:

- посилення оподаткування грошових доходів населення з метою пропорційно більшого вилучення коштів до бюджету у громадян, чії доходи істотно перевищують середній рівень, що дозволить не лише більш рівномірно розподіляти доходи в суспільстві, але і забезпечить умови для збільшення витрат значної частини населення на продовольство;

- встановлення реальної величини прожиткового мінімуму, який враховує повний комплекс товарів і послуг і забезпечує задоволення основних потреб життєдіяльності людини, у тому числі потреб в достатньому і якісному обсязі продуктів харчування;

- узгодження величини мінімального розміру оплати праці з обсягом прожиткового мінімуму, а також встановлення мінімальної почасової оплати праці для організацій усіх форм господарювання, що дозволить знизити можливість власників засобів виробництва зловживати своїм положенням і встановлювати необґрунтовано низький рівень оплати праці.

Список використаних джерел:

1. Безкровний А.В. Вплив державного регулювання на ефективність сільськогосподарського виробництва / А.В. Безкровний // Економіка АПК. - 2013. - № 6. - С. 89-91.
2. Комарова І.В. Державне регулювання розвитку аграрного сектору економіки України шляхом бюджетної підтримки сільськогосподарських підприємств / І.В. Комарова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2013. - № 3. - С. 115-119.
3. Застожинова І.В. Шляхи удосконалення державного регулювання сільського господарства України / І.В. Застожинова // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. - 2013. - Вип. 1. - С. 121-135.

References:

1. Bezkrivnyj, A.V. (2013) "Influence of government control on efficiency of agricultural production", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 89-91.
2. Komarova, I.V. (2013), "Government control of development of agrarian sector of economy of Ukraine by budgetary support of agricultural enterprises", *Visnik Berdyanskogo universitetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 3, pp. 115-119.
3. Zastozhnlkova, I.V. (2013) "Ways of improvement of government control of agriculture of Ukraine", *NaukovI rozvIdki z derzhavnogo ta munItsipalnogo upravlinnya*, vol. 1, pp. 121-135.

Рецензент: Дацій О.І., д.е.н., професор